

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta: ”Tarve taata vammaisille henkilöille todelliset oikeudet äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa”**(oma-aloitteinen lisälausunto)**

(2021/C 56/04)

Esittelijä: **Krzysztof PATER**

Täysistunnon päätös	20.2.2020
Oikeusperusta	työjärjestyksen 32 artiklan 2 kohta oma-aloitteinen lisälausunto
Vastaava jaosto	”työllisyys, sosiaalasiat, kansalaisuus”
Hyväksyminen jaostossa	11.11.2020
Hyväksytty täysistunnossa	2.12.2020
Täysistunnon numero	556
Äänestystulos	246/0/0
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	

1. Johdanto

1.1 Käsillä oleva lausunto on tiivistelmä toisesta vaiheesta Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK) työssä sen varmistamiseksi, että kaikilla vammaisilla Euroopan unionin (EU) kansalaisilla on todellinen äänioikeus Euroopan parlamentin vaaleissa.

1.2 Ensimmäisessä työskentelyvaiheessa, joka päättyi maaliskuussa 2019, ETSK laati tiedonannon aiheesta ”Vammaisten henkilöiden todellinen oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa”⁽¹⁾. Tiedonannossa kuvaillaan kattavasti oikeudellisia ja teknisiä esteitä, jotka estävät näitä oikeuksia toteutumasta kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Tässä lausunnossa viitataan vain eräisiin tiedonannon havaintoihin ja päätelmiin. Koko tilanteen ymmärtämiseksi on syytä lukea koko tiedonanto.

2. Päätelmät ja suositukset

2.1 Kaikissa 27:ssä EU:n jäsenvaltiossa on sääntöjä ja järjestelyjä, joiden vuoksi osalta vammaisista henkilöistä evätään mahdollisuus osallistua Euroopan parlamentin vaaleihin.

2.2 Jos lainsäädäntöön ei tehdä merkittäviä muutoksia väestön ikääntymisen myötä, niiden henkilöiden määrä, joilla ei ole todellista äänioikeutta vammaisuuden vuoksi, kasvaa tasaisesti. Tämä koskee sekä kotona että hoitokodeissa asuvia henkilöitä. Äänestämismahdollisuuden puuttuminen vaikuttaa myös moniin muihin ihmisiin, kuten sairaaloissa lyhytaikaista hoitoa saaviin henkilöihin, kotona hoitoa tai kuntoutusta saaviin henkilöihin sekä henkilöihin, jotka ovat eristyksissä tai karanteenissa epidemiologisten riskien vuoksi.

2.3 ETSK katsoo, että tätä ei voida hyväksyä ja että se on ristiriidassa EU:n perusarvojen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) määräysten kanssa. Se on myös vastoin monia kansainvälisiä oikeudellisia ja poliittisia asiakirjoja, kuten YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta sekä Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksia.

2.4 ETSK kehottaa Euroopan parlamenttia, Eurooppa-neuvostoa ja jäsenvaltioita muuttamaan kiireellisesti vuodelta 1976 peräisin olevaa, Euroopan parlamentin vaaleja koskevaa säädöstä⁽²⁾ selkeyttämällä vaalien yleisyyden, välittömyyden ja salaisuuden periaatteita, jotta kaikkialla EU:ssa voidaan panna täytäntöön normeja, joilla taataan vammaisille henkilöille todellinen äänioikeus vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 29 artiklan mukaisesti. Normeihin on sisällyttävä vähintään seuraavat säännöt:

⁽¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/fi/node/68473>

⁽²⁾ EYVL L 278, 8.10.1976, EYVL C 340, 10.11.1997, EYVL L 283, 21.10.2002

- kielto evätä kansalaisilta äänioikeus Euroopan parlamentin vaaleissa vammaisuuden tai terveydentilan vuoksi
- velvollisuus ilmoittaa äänestyssäännöistä vammaisuuden tyypistä johtuviin tarpeisiin soveltuvassa muodossa
- äänestyspaikan ulkopuolella itsenäisesti tapahtuvan äänestämisen mahdollisuuden antaminen henkilöille, jotka eivät vammaisuutensa vuoksi pääse sisälle äänestyspaikkaan
- sellaisten ratkaisujen toteuttaminen, joiden avulla merkittävää tukea tarvitsevat vammat henkilöt – kuten kuurosokeat, sokeat, näkövammat tai sorminäppäryyden ongelmista kärsivät – voivat äänestää itsenäisesti turvautumatta muiden ihmisten apuun
- mahdollisuus vaihtaa määrätty äänestyspaikka vammaisille äänestäjille paremmin soveltuvaan äänestyspaikkaan
- henkilön oikeus valita vapaasti henkilökohtainen avustaja, joka auttaa häntä käyttämään äänioikeuttaan.

2.5 Näiden sääntöjen täytäntöönpano jättää jäsenvaltioille edelleen laajan harkintavallan, mutta se takaa kuitenkin, että vuodesta 2024 alkaen jokaisella EU:n kansalaisella on todellinen oikeus valita edustajansa Euroopan parlamenttiin kansalaisuudesta tai asuinmaasta riippumatta.

3. Nykytilanne

3.1 Vammaisten henkilöiden äänioikeutensa käytössä kohtaamat esteet

3.1.1 Päättäjät eri puolilla Eurooppaa ovat tietoisia siitä, että monet vammat henkilöt eivät pysty käyttämään äänioikeuttaan, sillä vammaisten henkilöiden oikeuksia ja ihmisoikeuksia käsittelevien järjestöjen edustajat sekä yksittäiset vammat henkilöt ja heidän perheensä ovat jo useiden vuosien ajan vaatineet todellista äänioikeutta ilman rajoituksia. Euroopan parlamentin puhemies Antonio Tajani mainitsi tämän ongelman myös kirjeessä, jonka hän lähetti vuonna 2017 kaikkien jäsenvaltioiden pääministereille ja jossa hän pyysi näitä toteuttamaan kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että vammat henkilöt voivat käyttää äänioikeuttaan vuoden 2019 vaaleissa. Odotettua tulosta ei kuitenkaan ole saavutettu.

3.1.2 ETSK toimitti 20. maaliskuuta 2019 EU:n toimielimille ja jäsenvaltioille tiedonantonsa ”Vammaisten henkilöiden todellinen oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa”.

3.1.2.1 Tiedonannossa kuvataan kattavasti oikeudellisia ja teknisiä esteitä, joita vammat henkilöt kohtaavat äänioikeuttaan käyttäessään kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Siinä esitetään myös yli 200 esimerkkiä hyvistä käytännöistä eli ratkaisuista, jotka helpottavat heidän osallistumistaan vaaleihin.

3.1.2.2 Tiedonannossa analysoidaan tärkeimpiin kansainvälisiin oikeudellisiin ja poliittisiin asiakirjoihin perustuvia vammaisten oikeuksia osallistua täysipainoisesti poliittiseen elämään, äänioikeus mukaan luettuna.

3.1.2.3 Asiakirjassa esitetään myös yksityiskohtainen kuvaus EU:ssa voimassa olevista Euroopan parlamentin vaalien järjestämisestä koskevista säännöistä ja ehdotetaan niihin muutoksia.

3.1.3 Tiedonannossa kuvatut rajoitukset vahvistettiin edellisistä 23.–26. toukokuuta 2019 pidetyistä Euroopan parlamentin vaaleista laadituissa eurooppalaisten tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden raporteissa.

3.1.4 Maaliskuussa julkaistun tiedonannon ja toukokuussa pidettyjen Euroopan parlamentin vaalien välisenä kahtena kuukautena Saksassa⁽³⁾ ja Ranskassa⁽⁴⁾ päätettiin oikeudellisista muutoksista, joiden ansiosta henkilöt, joilta tämä oikeus oli aiemmin evätty, saattoivat äänestää. Tästä huolimatta 14 jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä estetään edelleen yhteensä noin 400 000:ta EU:n kansalaista osallistumasta Euroopan parlamentin vaaleihin älyllisen kehitysvammaisuuden tai mielenterveysongelmien vuoksi – yleensä sen jälkeen, kun heidät on päätetty asettaa holhoukseen tai edunvalvontaan.

(3) https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2019/04/qs20190415_2bvq002219en.html

(4) <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038261631&categorieLien=id>

3.1.5 Jäsenvaltioiden säännöistä tai käytännöistä johtuvat organisatoriset järjestelyt (tekniset rajoitukset) aiheuttavat sen, että miljoonat EU:n kansalaiset eivät voi äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa. Esimerkiksi

- kahdeksassa jäsenvaltiossa henkilöt, jotka eivät vammaisuuden tai sairauden vuoksi pääse äänestyspaikalle, myös ympärivuorokautisessa laitoshoidossa olevat henkilöt, eivät voi äänestää muulla tavoin.
- sokeat eivät voi äänestää itsenäisesti 18 maassa.
- vammaiset äänestäjät eivät voi valita parhaaksi katsomaansa äänestyspaikkaa 12 maassa.
- yhdeksässä maassa äänestäjän on merkittävä äänestyslipukkeeseen ehdokasnumero, nimi tai kannattamansa puolueen nimi, mikä muodostaa vakavan esteen muillekin kuin vain sokeille.
- vain yhdessä EU-maassa on säännöt, joissa määritellään äänestyspaikkojen laitteisto ja toiminta sellaisiksi, että ne voivat soveltua vammaisten henkilöiden erilaisiin tarpeisiin (niitä käytetään puolessa maan äänestyspaikoista).

3.1.6 Kaikissa 27:ssä EU:n jäsenvaltiossa on sääntöjä ja järjestelyjä, joiden vuoksi osa vammaisista henkilöistä ei pysty osallistumaan Euroopan parlamentin vaaleihin. Jos kuitenkin otettaisiin käyttöön parhaat käytänteet kaikista maista, saataisiin aikaan ihanteellinen järjestelmä, jossa jokaisella vammaisella EU:n kansalaisella olisi paitsi täydet mahdollisuudet äänestää myös vapaus valita monista eri vaihtoehdoista heille parhaiten sopiva äänestysmenetelmä.

3.1.7 Covid-19-pandemian vuoksi vuonna 2020 vaaleja järjestävät maat ovat ottaneet käyttöön uusia, useissa tapauksissa innovatiivisia ratkaisuja, jotka tarjoavat mahdollisuuden äänestää tarvitsematta mennä äänestyspaikalle. Näin on laajennettu jäsenvaltioissa sovellettujen myönteisten ratkaisujen valikoimaa, josta on hyötyä myös muille kuin vammaisille henkilöille.

3.1.8 Euroopan parlamentti antoi 26. marraskuuta 2020 EU-vaaleja koskevasta tilannekatsauksesta päätöslauselman⁽⁵⁾, jossa se viittaa edellä mainittuun ETSK:n tiedonantoon ja kiinnittää huomiota vammaisten henkilöiden vaalioikeuksien käyttöä koskeviin vakaviin rajoituksiin.

3.2 Väestörakenteeseen ja terveyteen liittyvät tekijät

3.2.1 Eurostatin ennusteiden⁽⁶⁾ mukaan 65-vuotiaiden ja sitä iäkkäämpien osuus EU:n kokonaisväestöstä kasvaa vuoden 2018 19,8 prosentista 31,3 prosenttiin vuonna 2100.

3.2.2 Eurostatin mukaan vuonna 2015 syntynyt tyttö voi odottaa elävänsä keskimäärin 63,3 vuotta terveenä ja ilman mitään lääketieteellistä haittaa, kun taas vastasyntynyt poika voi odottaa elävänsä 62,6 vuotta ilman lääketieteellistä haittaa⁽⁷⁾. Koska tämän tytön keskimääräinen elinajanodote on 83,3 vuotta ja pojan 77,9 vuotta, vuonna 2015 syntyneiden naisten keskimääräinen aika elää lääketieteellisen haitan kanssa on 20 vuotta ja samana vuonna syntyneiden miesten noin 15 vuotta.

3.2.3 Eurostatin arvioiden⁽⁸⁾ mukaan vammaisten osuus 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä on 11–14 prosenttia käytetystä määritelmästä riippuen. Jos käytetään EU:n ja kaikkien jäsenvaltioiden ratifioiman vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 1 artiklassa annettua määritelmää, osuus on yli 15 prosenttia.

3.2.4 Näin ollen voidaan arvioida, että lähes 20 prosentilla aikuisista EU:n kansalaisista, noin 80 miljoonalla ihmisellä, on tällä hetkellä jonkinlainen vamma, joka vaikeuttaa päivittäistä toimintaa, ja tämä osuus kasvaa keskimäärin 1 prosenttia joka kuudes vuosi.

⁽⁵⁾ P9_TA(2020)0327.

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_-_statistics_on_an_ageing_society&oldid=458862

⁽⁸⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/34409.pdf>

3.2.5 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista koskee henkilöitä, ”joilla on [– –] pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma [– –]”. ETSK korostaa kuitenkin, että myös muut henkilöt, joita ei virallisesti pidetä vammaisina, koska heidän terveytensä heikentyminen on tilapäistä, kärsivät samoista äänestysmahdollisuuden rajoituksista.

3.2.5.1 Näitä ovat esimerkiksi lyhytaikaisessa sairaalahoidossa olevat potilaat ja kotona hoitoa tai kuntoutusta saavat henkilöt, jotka akuutin terveydentilansa aiheuttamien tilapäisten rajoitteiden vuoksi eivät voi äänestää äänestyspaikassa. Tämä saattaa koskea useita satoja tuhansia potilaita EU:ssa.

3.2.5.2 Asia voi olla tärkeä myös sellaisten henkilöiden kannalta, joilla on epidemiologisen riskin vuoksi liikkumisrajoituksia, mukaan lukien ne, jotka ovat eristyksissä suljetussa laitoksessa tai jotka eivät voi poistua kotoa. Covid-19-pandemiasta saadut kokemukset osoittavat, että vaikutusten piirissä voi olla samanaikaisesti monia miljoonia EU:n kansalaisia.

4. Merkittävin vammaisten henkilöiden äänestysoikeuksiin sovellettava kansainvälinen oikeudellinen ja poliittinen kehys

4.1 Joulukuun 10 päivänä 1948 hyväksytyn YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 21 artiklassa todetaan: ”Jokaisella on oikeus osallistua maansa hallitsemiseen joko välittömästi tai vapaasti valittujen edustajien välityksellä.”

4.2 YK:n yleiskokouksessa 16. joulukuuta 1966 hyväksytyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 25 artiklassa todetaan: ”Jokaisella kansalaisella tulee olla oikeus ja mahdollisuus ilman minkäänlaista tämän yleissopimuksen 2 artiklassa mainittua erottelua ja ilman kohtuuttomia rajoituksia: [– –] äänestää [– –].”

4.3 YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista, joka tuli voimaan 3. toukokuuta 2008,

— veloitetaan sopimuspuolet ”varmistamaan, että vammaiset henkilöt voivat tehokkaasti ja täysimääräisesti osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään yhdenvertaisesti muiden kanssa [– –], myös siten, että heillä on oikeus ja mahdollisuus äänestää”, ja veloitetaan tämän saavuttamiseksi toteuttamaan mm. seuraavia toimenpiteitä: varmistamaan, ”että äänestysmenettelyt, -järjestelyt ja -aineistot ovat asianmukaisia, saavutettavia sekä helppotajuisia ja -käyttöisiä” (29 artikla).

— korostetaan, ”että vammaisilla henkilöillä on oikeus tulla tunnustetuiksi henkilöiksi lain edessä kaikkialla” ja että he ”ovat oikeudellisesti kelpoisia yhdenvertaisesti muiden kanssa kaikilla elämänoilla” (12 artikla).

— edellytetään, että vammaisilla henkilöillä on pääsy yleisölle avoimiin ”rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin” (9 artikla).

4.4 Vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä YK:n komitea totesi vuonna 2015, että vammaiset henkilöt, erityisesti ne, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia tai jotka asuvat laitoksissa, eivät voi käyttää äänioikeuttaan Euroopan unionissa ja että osallistuminen vaaleihin ei ole täysin esteetöntä, ja suositteli, että ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta kaikki vammaiset henkilöt voivat käyttää äänioikeuttaan⁽⁹⁾.

4.5 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 2 kohdan b alakohdassa todetaan yksiselitteisesti seuraavaa: ”Unionin kansalaisella [– –] on muun muassa [– –] äänioikeus [– –] Euroopan parlamentin vaaleissa [– –] siinä jäsenvaltiossa, jossa hän asuu, samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla”.

4.6 Euroopan unionin perusoikeuskirjan 39 artiklassa vahvistetaan kaikkien EU:n kansalaisten oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa. Lisäksi perusoikeuskirjan 21 artiklan 1 kohdassa painotetaan seuraavaa: ”Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu [– –] vammaisuuteen”. Sen 26 artikla kuuluu seuraavasti: ”Unioni tunnustaa vammaisten oikeuden päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän [– –] osallistumistaan yhteiskuntaelämään, ja kunnioittaa tätä oikeutta.”

⁽⁹⁾ Loppupäätelmät Euroopan unionin ensimmäisestä kertomuksesta

4.7 Euroopan neuvoston ministerikomitean 16. marraskuuta 2011 antamassa suosituksessa⁽¹⁰⁾ vahvistetaan, että kaikilla vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään tasavertaisin edellytyksin muiden kanssa. Siinä myös korostetaan tarvetta huolehtia esteettömien äänestyslippujen ja äänestysjärjestelyjen saatavuudesta vaaliajankohtana.

5. Toteutettavat toimet

5.1 ETSK korostaa, että Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (konsolidoitu toisinto) 10 artiklan 2 kohdan mukaan "Euroopan parlamentti edustaa suoraan kansalaisia unionin tasolla." Perussopimuksen 14 artiklan 3 kohdassa määrätään, että "Euroopan parlamentin jäsenet valitaan yleisillä, välittömällä, vapaille ja salaisilla vaaleilla [- -]." Nämä määräykset eivät anna perustetta tehdä eroa vammaisten henkilöiden äänioikeuden suhteen Euroopan parlamentin vaaleissa heidän kansalaisuudestaan tai asuinmaastaan riippuen.

5.2 EU:ssa on tällä hetkellä monia esimerkkejä perusteettoman eron tekemisestä vammaisten oikeuksien suhteen ja siten heidän syrjinnästään. Esimerkiksi

- henkilö, jolla on kahden EU:n jäsenvaltion kansalaisuus, saattaa valitsemastaan henkilötodistuksesta riippuen joko äänestää täysin itsenäisesti tai menettää äänioikeutensa älyllisen kehitysvamman vuoksi.
- ympärivuorokautista hoitoa tarvitseva vuodepotilas ei voi äänestää, koska hän ei pääse äänestyspaikalle eikä hänellä ole muuta mahdollisuutta äänestää asuinmaassaan. Jos sama henkilö kuitenkin asuisi toisessa EU-maassa, hän voisi äänestää vapaasti kirjeitse, muualla kuin äänestyspaikalla tai internetissä.
- yhdessä jäsenvaltiossa sokea henkilö voi äänestää täysin itsenäisesti ilman minkäänlaista tukea, mutta jos hän asuisi toisessa maassa, se olisi mahdotonta – hän voisi äänestää vain äänestyspaikassa, toisen henkilön avustuksella.
- henkilö, jolla on Parkinsonin tauti, voisi äänestää itsenäisesti maassa, jossa äänestettäessä tehdään yksinkertainen graafinen merkintä (esim. "X") tai valitaan tietty kortti vastaanotetusta korttipaketista, mutta maassa, jossa ehdokkaan numero, nimi tai sukunimi on kirjoitettava luettavasti äänestyslipulle, este olisi ylipääsemätön.
- henkilö, jolla on vakavia liikkumisongelmia (eli tarvitsee esim. kainalosauvoja tai pyörätuolia), voi joissain maissa valita itselleen sopivan äänestyspaikan, kun taas eräissä toisissa maissa ei sallita vapaata äänestyspaikkojen valintaa, mikä usein estää tällaisia henkilöitä osallistumasta vaaleihin.

ETSK:n mielestä tällaisia tilanteita ei voida hyväksyä ja ne ovat EU:n perusarvojen ja SEU-sopimuksen määräysten vastaisia.

5.3 Jäsenvaltiot vastaavat Euroopan parlamentin vaalien järjestämisestä ja vahvistavat niissä sovellettavat säännöt. Unionin oikeus kuitenkin rajoittaa niiden harkintavaltaa. Vuoden 1976 vaalisäädöksessä, joka on Euroopan parlamentin vaalien oikeusperusta, asetetaan vaatimuksia, jotka tapauskohtaisesti poikkeavat jäsenvaltioiden paikallisia tai valtiollisia vaaleja koskevista säännöistä⁽¹¹⁾. ETSK katsoo, että säädöksen muuttaminen siten, että jäsenvaltioita vaaditaan panemaan täytäntöön normit, joilla taataan vammaisille todellinen äänioikeus, on asianmukainen ja nopea tapa poistaa nykyiset käytännöt, jotka syrjivät näitä EU:n kansalaisia.

5.3.1 ETSK katsoo, että mainitun säädöksen 1 artiklan 3 kohdassa vahvistettua yleisen äänioikeuden periaatetta on selkeytettävä toteamalla, että yhdeltäkään EU:n kansalaiselta ei voida evätä äänioikeutta Euroopan parlamentin vaaleissa vammaisuuden tai terveydentilan vuoksi kansallisten säännösten perusteella.

5.3.2 ETSK pitää välttämättömänä selkeyttää säädöksen 1 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja vaalien välittömyyttä ja salaisuutta koskevia periaatteita säätämällä, että kun jäsenvaltiot määrittelevät yksityiskohtaiset äänestysperiaatteet, niiden on

- annettava henkilöille, jotka eivät vammaisuuden vuoksi voi äänestää äänestyspaikassa, mahdollisuus äänestää suoraan ja riippumattomasti.
- ilmoitettava äänestysnäyttöistä kaikista vammaisuuden tyypeistä johtuviin tarpeisiin soveltuvassa muodossa.

⁽¹⁰⁾ Suositus CM/Rec(2011)14

⁽¹¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/fi/node/68473> – osa 4.

- päätettävä soveltuvasta äänestysmenetelmästä ja toteutettava tarvittavat tekniset järjestelyt, jotta merkittävää tukea tarvitsevat vammaiset – kuten kuurosokeat, sokeat, näkövammaiset tai sorminäppäryyden ongelmista kärsivät – voivat äänestää itsenäisesti ilman muiden apua.
- taattava kaikille vammaisille henkilöille mahdollisuus vaihtaa äänestyspaikkaa, jos he katsovat, että jokin muu äänestyspaikka soveltuu paremmin heidän tarpeisiinsa.
- varmistettava, että kaikilla vammaisilla äänestäjillä on oikeus valita vapaasti heitä avustava henkilö (henkilökohtainen avustaja).

5.4 ETSK katsoo, että on mahdollista hyödyntää monien maiden lukuisia hyviä kokemuksia, jotta ehdotetut ratkaisut voidaan panna nopeasti täytäntöön kunkin jäsenvaltion erityispiirteet ja vaaliperinteet huomioon ottaen.

5.4.1 Seitsemässätoista EU-maassa on jo tiettyjä äänestäjäryhmiä varten käytössä järjestelyt äänestyksen toimittamiseksi muualla kuin äänestyspaikassa. Kahdeksassa maassa ihmiset voivat äänestää kirjeitse. Yhdessä maassa on mahdollista äänestää verkossa. Jotkin EU-maat järjestävät erillisiä äänestyspaikkoja ympärivuorokautista hoivaa tarjoavissa laitoksissa. Näiden ratkaisujen avulla ihmiset, jotka eivät pääse tulemaan osoitettuun äänestyspaikkaan, pystyvät äänestämään.

5.4.2 Yhdeksän jäsenvaltiota on ottanut käyttöön ratkaisuja, joiden avulla sokeat voivat äänestää itsenäisesti. Näitä ovat erityiset äänestyslippujen kansilehdet, joihin merkitään yksinkertainen graafinen symboli äänestettäessä, tai kirjekuoret pistekirjoituksella merkityjä äänestyskortteja varten, jotta äänestäjä voi helposti löytää oikean kortin, joka voidaan laittaa vaaliurnaan. Erityiset kansilehdet ovat erittäin hyödyllisiä myös näkövammaisille henkilöille ja niille, joiden sorminäppäryys on heikentynyt. Tästä asiantuntemuksesta voivat hyötyä maat, jotka nykyisin vaativat äänestäjiä merkitsemään äänestyslipukkeeseen ehdokasnumeron tai ehdokkaan sukunimen, mikäli ne päättävät vaihtaa järjestelmänsä käytännöllisempään.

5.4.3 Viidessätoista maassa äänestäjillä on mahdollisuus vaihtaa äänestyspaikkaa ainakin silloin, kun se on perusteltua vammaisuuden vuoksi. Kymmenessä maassa ainakin tietyillä ihmisryhmillä on mahdollisuus äänestää ennakkoon, useimmiten laitoksissa, jotka soveltuvat hyvin sellaisten henkilöiden tarpeisiin, joilla on erityyppisiä vammoja. Koska yhdessäkään EU-maassa kaikki äänestyspaikat eivät sovellu kaikenlaisille vammaisille henkilöille, ainoa asianmukainen ratkaisu on antaa äänestäjille oikeus valita vapaasti sopiva äänestyspaikka.

5.4.4 Monissa maissa kuka tahansa vammaisen äänestäjän valitsema henkilö voi toimia avustajana vaalien aikana. Suuri joukko maita kuitenkin rajoittaa oikeutta valita avustaja vapaasti. Tätä rajoitusta voidaan pitää perusteltuna vain tilanteessa, jossa avustajana olisi oltava henkilö, joka hoitaa samanaikaisesti muita tehtäviä (esimerkiksi vaalilautakunnan jäsen tai tarkkailija). Muissa tapauksissa rajoitukset eivät ole perusteltuja, ja eräissä maissa käytetty avustajan valintamenettely rikkoo vammaisten äänestäjien ihmisarvoa.

5.5 Näiden periaatteiden täytäntöönpano ei missään tapauksessa rajoita jäsenvaltioiden harkintavaltaa, ja sillä taattaisiin, että jokaisella vammaisella EU:n kansalaisella olisi todellinen oikeus valita edustajansa Euroopan parlamenttiin kansalaisuudesta tai asuinmaasta riippumatta. ETSK katsoo, että on olennaisen tärkeää omaksua nämä periaatteet, jotta seuraavia Euroopan parlamentin vaaleja voidaan pitää aidosti yleisinä.

5.5.1 SEUT-sopimuksen 223 artiklan 1 kohdan mukaan ”Euroopan parlamentti laatii esityksen tarvittavista säännöksistä jäsentensä yleisten ja välittömien vaalien toimittamiseksi yhdenmukaista menettelyä noudattaen kaikissa jäsenvaltioissa tai kaikille jäsenvaltioille yhteisten periaatteiden mukaisesti. Neuvosto vahvistaa tarvittavat säännökset yksimielisesti erityistä lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja saatuaan Euroopan parlamentin jäsentensä enemmistöllä antaman hyväksynnän. Nämä säännökset tulevat voimaan, kun jäsenvaltiot ovat hyväksyneet ne valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti.”

5.5.2 Tämän perusteella ja jotta kaikille vammaisille EU:n kansalaisille taattaisiin oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa vuonna 2024, ETSK kehottaa

- Euroopan parlamenttia laatimaan kiireellisesti luonnoksen tarkistukseksi vuoden 1976 vaalisäädökseen

- Eurooppa-neuvostoa vahvistamaan tarkistetut säännöt tässä lausunnossa esitettyjen tavoitteiden mukaisesti
- jäsenvaltioita hyväksymään neuvoston vahvistamat säännöt ilman aiheetonta viivytystä.

5.5.2.1 ETSK on tietoinen siitä, että viime vuosina on keskusteltu monista, usein kiistanalaisista ehdotuksista Euroopan parlamentin vaaleja koskevien sääntöjen muuttamiseksi. Komitea katsoo kuitenkin, että vammaisten henkilöiden äänioikeutta koskevat ehdotukset olisi jätettävä tämän yleisen keskustelun ulkopuolelle ja niitä olisi edistettävä erillisenä hankkeena, koska vain tämä toimintatapa tarjoaa mahdollisuuden päästä laajaan yhteisymmärrykseen ja toteuttaa ehdotetut muutokset nopeasti. Vammaisten henkilöiden vaalioikeuksien käyttöä koskevien normien täytäntöönpano voisi myös tarjota hyvän perustan vastaaville aloitteille tulevaisuudessa muissa kysymyksissä, joista Euroopan parlamentti mainitsee 26. marraskuuta 2020 antamassaan päätöslauselmassa ⁽¹²⁾.

Bryssel 2. joulukuuta 2020.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Euroopan parlamentin 26. marraskuuta 2020 antama päätöslauselma EU-vaaleja koskevasta tilannekatsauksesta, kohta 23 (2020/2088(INI)), P9_TA(2020)0327.